

**ADVOKAT-JINOYAT ISHLARINI BIRINCHI INSTANSIYADA
YURITISHDA SHARTNOMAVIY VAKIL SIFATIDA**

Mirzoyeva Mohinur Ulug'bek qizi

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

“Advokatlik faoliyati” mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Telefon +99 (888) 488 22 07

Elektron pochta: mirzayevamohinur15@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada jinoyat ishlarini birinchi instansiyada yuritishda advokat ishtiroki, advokatning shartnomaviy vakil sifatidagi harakatlari, birinchi instansiya sudida ish yuritishda advokat ishtirokining protsessual-huquqiy holati, advokatning birinchi instansiya jinoyat ishlari sudida shartnomaviy vakil sifatida faoliyat yuritishidagi o'рни, uning huquqiy maqomi, vazifalari va vakolatlari keng tahlil qilingan. Advokatlik instituti sud-huquq tizimining muhim bo'g'ini sifatida inson huquqlarini himoya qilish, adolatni qaror toptirish va qonuniylikni ta'minlashdagi ahamiyati, shartnomaviy vakil sifatida advokatning sud jarayonida ishtirok etishi, mijoz manfaatlarini himoya qilishdagi mas'uliyati, sud bilan bo'ladigan munosabatlari shuningdek, advokatning sud jarayonida duch keladigan asosiy muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilinadi. Advokatning sud materiallari bilan ishlashdagi yondashuvlari, himoya strategiyasini ishlab chiqishdagi professional mahorati va huquqiy asoslar tahlil qilinadi. Ushbu maqola advokatlik faoliyatini rivojlantirish, sud-huquq tizimini takomillashtirish va inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha amaliy takliflari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: advokat, birinchi instansiya, sud protsessi, shartnomaviy vakil, jinoyat ishlari, huquqiy himoya, huquqiy islohotlar.

So'nggi yillarda mamlakatimizda turli sohalarda bo'layotgani kabi sud-huquq tizimida ham keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar pirovardida Advokatura institutining borligini ham alohida ta'kidlash joizdir. Advokatura O'zbekiston Respublikasidagi fuqarolik jamiyatining eng muhim institutlaridan biri va huquqiy davlat tizimining elementi bo'lib, usiz jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini samarali himoyalash ilojsizdir. Ayniqsa, sud jarayonlarida advokat ishtirokining to'laqonli ta'minlanganligi, odil sudlovni amalga oshirishda beminnat xizmat qilmoqda.

Advokatning o'z himoyasi ostidagi shaxsga (ishonch bildiruvchiga) birinchi instansiya sudida malakali huquqiy yordam ko'rsatishi alohida ahamiyatga ega bo'lib hisoblanadi.¹ Aynan birinchi instansiya sudida ish yuritishda advokatning tortishuv prinsipiga asoslangan jinoyat protsessida ishtirokining maqsadi va mohiyati aniq namoyon bo'ladi, protsessning mazkur bosqichida u yuridik bilim va tajriba bilan qurollangan ayblov faraziga qarshi turadi. Advokatning malaka darajasi bu tortishuvda o'z himoyasi ostidagi shaxsning (ishonch bildiruvchining) huquq, erkinlik va qonuniy manfaatlarini ishonchli tarzda himoya qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Advokat birinchi instansiya sudida himoyani amalga oshirar ekan u birinchi navbatda jinoyat ishi materiallari bilan atroflicha tanishib chiqishi shart. Bu jarayonda u dastlabki tergov materiallarini tahlil etishi, dastlabki tergov yuritishda qonun talablariga to'liq rioya qilinganligini tekshirishi lozim. Advokat tomonidan aniqlangan, dastlabki tergov davomida yo'l qo'yilgan har xil turdagi qonun buzilishlari sud muhokamasida himoyani amalga oshirish uchun foydalanilishi mumkin.

¹ O'zbekiston Respublikasining "Advokatura to'g'risida"gi Qonuni. –1996 -yil 27-dekabr

Advokat ayblov xulosasi bilan mufassal tanishib chiqishi lozim. Advokat ayblov xulosasi bilan tanishib chiqib jinoyat ishi materiallarining ayblov xulosasida qilingan xulosalarga qanchalik muvofiq ekanligi nuqtayi nazaridan tahlil qiladi. Jinoyat ishi materiallari bilan tanishish jarayonida advokat ish materiallaridan ko'chirmalar yoki nusxalar olish huquqiga ega. Advokat o'z himoyasi ostidagi shaxsni sud protsessida ishtirok etishga nafaqat huquqiy jihatdan balki ruhiy jihatdan ham tayyorlashi lozim. Chunki himoyaning samaradorligi ko'p jihatdan sudlanuvchining sud majlisida o'zini tutishi, ish holatlari va faktlarni mantiqiy ketma-ketlikda bayon etishi hamda o'z fikrlarini ishonchli tarzda bayon etishiga ham bog'liq.

Advokat O'zbekiston Respublikasining "Advokatura to'g'risida"gi Qonuni va boshqa tegishli normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq, shartnoma asosida mijozga yuridik yordam ko'rsatadi. Shartnomaviy vakil sifatida advokat:

- mijoz bilan shartnoma tuzadi. Ushbu hujjatda ko'rsatilgan xizmatlar hajmi, muddatlari va narxi aniq belgilangan bo'ladi;
- sudga himoya qilish huquqiga ega bo'ladi. Bu jinoyat ishida ayblanuvchining qonuniy manfaatlarini himoya qilishni nazarda tutadi;
- sud materiallari bilan tanishish imkoniyatiga ega. Bu orqali advokat mijozga qarshi ilgari surilgan ayblovlarni chuqur tahlil qiladi.

Advokat shartnomaviy vakil sifatida mijoz bilan tuzilgan shartnoma asosida faoliyat yuritadi. Bu shartnoma advokatning mijoz oldidagi majburiyatlari va xizmat ko'rsatish tartibini belgilaydi. Shartnomaviy vakilning asosiy huquqiy maqomi qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi. Advokatning shartnomaviy vakil sifatida faoliyat yuritishi sud-huquq tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Advokat o'zining huquqiy bilimlari, tajribasi va professional mahorati bilan mijoz manfaatlarini himoya qiladi va adolatni qaror toptirishga xizmat qiladi. Shu boisdan, advokatlik faoliyatini rivojlantirish, uning mustaqilligini ta'minlash va huquqiy tizimni takomillashtirish dolzarb vazifalardan biridir.

Advokatning birinchi instansiya sudida ishtiroki sud-huquq tizimining asosiy qismi hisoblanadi. Birinchi instansiya sudi jinoyat, ishlarni dastlab ko‘rib chiqadigan sud hisoblanadi. Advokat bu jarayonda mijoz manfaatlarini himoya qilish va adolatli sud qarorini ta’minlash uchun muhim rol o‘ynaydi.

Advokatlik faoliyatida quyidagi muammolar uchrab turadi:

- sudlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlikdagi qiyinchiliklar. Ayrim hollarda advokatning huquqlari cheklanishi mumkin;
- mijozlarning huquqiy savodxonligi pastligi. Bu advokatning ishini qiyinlashtiradi;
- huquqiy tizimdagi byurokratik to‘siqlar.
- Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun advokatlik faoliyatini rivojlantirish, huquqiy madaniyatni oshirish va sud-huquq tizimini isloh qilish zarur.

Advokatning birinchi instansiya jinoyat ishlari sudida shartnomaviy vakil sifatida ishtirok etishi nafaqat mijoz huquqlarini himoya qilish, balki adolatni qaror toptirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Advokat o‘zining yuqori malakasi, qonunchilikni chuqur bilishi va professional yondashuvi bilan sud jarayonining muhim ishtirokchisidir. Shu boisdan, advokatlarning faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish huquqiy davlatning asosiy vazifalaridan biridir.²

Advokatning birinchi instansiya sudida ishtiroki – sud-huquq tizimining adolatli faoliyatini ta’minlashda hal qiluvchi omillardan biridir. Advokat mijozning huquqlarini himoya qilish, dalillarni taqdim etish va sud jarayonida qonuniylikni saqlash orqali sud qarorining adolatli bo‘lishiga hissa qo‘shadi. Birinchi instansiya sudida advokat nafaqat mijozning manfaatlarini himoya qiladi, balki sud muhokamasining qonuniy va samarali o‘tishini ta’minlashga yordam beradi. Advokatning faoliyati mijoz bilan tuzilgan shartnoma

² Bobojonov O. "Sud tizimi va advokatlik faoliyati". – Toshkent: Sharq, 2023.

asosida amalga oshirilgani bois, u yuqori darajadagi mas'uliyatni talab etadi. Advokat sudda mijozning pozitsiyasini huquqiy jihatdan asoslab, sudning har bir bosqichida faol ishtirok etishi lozim. Shu bilan birga, advokatning dalillarni tahlil qilish, guvohlarni so'roq qilish va himoya strategiyasini ishlab chiqishdagi mahorati sud jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Sud jarayonida advokatning faol ishtiroki fuqarolarning sud-huquq tizimiga bo'lgan ishonchini oshiradi. Shu sababli advokatning huquqiy savodxonligini oshirish, sud tizimida advokatlarning huquqlarini himoya qilish va ularning mustaqilligini ta'minlash uchun zarur chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, advokatning birinchi instansiya sudida samarali ishtirokini ta'minlash uchun:

- advokatlarning kasbiy malakasini oshirish;
- dalillarni to'plash va ularni sudda himoya qilishda zamonaviy yondashuvlarni joriy etish;
- advokatlarning sud tizimidagi maqomini mustahkamlashga qaratilgan qonunchilikni takomillashtirish;

Advokatlik faoliyatining yuqori darajada tashkil etilishi nafaqat mijoz manfaatlarini himoya qilishni, balki jamiyatda adolat va qonun ustuvorligini ta'minlashni kafolatlaydi. Shu bois, advokatning birinchi instansiya sudida ishtiroki huquqiy tizimning ajralmas qismi sifatida doimiy e'tibor va qo'llab-quvvatlashga loyiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Advokatura to'g'risida"gi Qonuni. –1996 -yil 27-dekabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.

5. Alixonov A., Usmonov M. "Advokatura: huquqiy asoslar va amaliyot". – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.
6. Bobojonov O. "Sud tizimi va advokatlik faoliyati". – Toshkent: Sharq, 2023.
7. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari milliy bazasi.
8. www.advokat.uz – Advokatlar palatasi rasmiy veb-sayti.
9. www.norma.uz – Normativ-huquqiy hujjatlar va sharhlar portali.
10. Juraev R. "Jinoyat ishlarida advokatlik faoliyati: nazariya va amaliyot". – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.